

Арешонков Віталій Володимирович,
провідний науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
ННІ №1 Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник

СИТУАЦІЙНІ СУДОВО-БАЛІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Розслідуючи кримінальні правопорушення, знярядям вчинення яких є вогнепальна зброя, фактичні дані (докази) збирають під час слідчих (розшукових) дій, а їх джерелами є показань, речові докази, документи та висновки експертів. Проте швидкоплинність інцидентів, у яких застосовується вогнепальна зброя, досить часто зумовлює необхідність навіть за наявності показань свідків, потерпілих, інших доказів, здобутих у процесі розслідування, для встановлення справжньої ситуації на місці події використовувати результати ситуаційної судово-балістичної експертизи.

Від традиційних балістичних досліджень ідентифікаційного, діагностичного та класифікаційного характеру ситуаційні відрізняються тим, що їхнім об'єктом дослідження є події, які вже відбулися та відобразилися не стільки в окремих слідах, скільки в речовій обстановці місця події загалом.

У Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5, що розроблені з метою забезпечити єдиний підхід під час проведення судових експертиз і підвищення якості проведення судових експертиз, окреслено перелік ситуаційних обставин (завдань ситуаційної експертизи) пострілу з нарізної вогнепальної зброї, які потребують доказування. До них належать: 1) встановлення за слідами на стріляних кулях, шроті, картечі, гільзах конкретного екземпляра вогнепальної зброї або конструктивно подібного до неї виробу; 2) встановлення можливості пострілу без натискання на спусковий гачок за певних умов (наприклад, при падінні зброї на ґрунт, підлогу); 3) встановлення обставин, пов'язаних із використанням зброї або конструктивно подібних до неї виробів (факту стрільби після останнього чищення та змашування зброї, кількості пострілів, відстані,

з якої стріляли, напрямку пострілу, взаємного положення зброї та перешкоди та ін.) тощо [1].

Але питання, які ставляться на вирішення судової експертизи зброї та слідів і обставин її використання в разі їх призначення, формулюють, зважаючи на конкретні обставини події, мету й основні завдання, що розв'язуються цією експертизою, і не можуть обмежуватися нормативно закріпленим переліком вирішуваних завдань.

У кримінальному судочинстві експертний висновок про встановлення ситуаційних обставин здійснення пострілу може використовуватись у розслідуванні як: прямий доказ (встановлені під час дослідження ситуаційні обставини пострілу можуть набувати ваги остаточного аргументу в процесі доказування вини обвинувачуваного, адже експертизу встановлення ситуаційних обставин пострілу завжди виконують після проведення судово-балістичних експертиз, які вирішують діагностичні, ідентифікаційні, кваліфікаційні завдання, а також судово-медичних або трасологічних (або в комплексі з ними) експертиз); непрямий доказ (наприклад, якщо сторона захисту намагається довести можливість здійснення пострілу з вогнепальної зброї без натискання спускового гачка, у конкретних умовах, або в разі залучення експерта стороною захисту для встановлення додаткових обставин, які можуть мати значення для кримінально-правової кваліфікації, коли доведення вини особи не є об'єктом дослідження, але характер вини має значення для кваліфікації кримінального правопорушення та може стати підставою для зменшення покарання або взагалі звільнення особи від кримінальної відповідальності за скоєне) [2, с.17]. Окрім цього результати ситуаційних судово-балістичних досліджень є важливими для перевірки версій, які висуваються у процесі розслідування.

Водночас необхідно зазначити, що за результатами анкетування проведеного серед слідчих Національної поліції та експертів Експертної служби МВС, які проходили підвищення кваліфікації у 2019-2020 у Національній академії внутрішніх справ встановлено, що зустрічаються випадки, коли ситуаційні судово-балістичні дослідження не проводились при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї (12 % опитаних слідчих). Серед причин цього виділено у тому числі складність та довга тривалість проведення таких досліджень (5% опитаних слідчих) та достатність інших доказів, які підтверджують вину підозрюваного (9% опитаних слідчих). Крім того встановлено, що досить часто на експертизу ставились не всі запитання, які могли

бути вирішені (18 % опитаних експертів), або ж запитання ставились некоректно (23 % опитаних експертів) чи вихідна інформація була неповною або була відсутня взагалі (39 % опитаних експертів).

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що ситуаційні-судово-балістичні дослідження доцільно проводити в усіх кримінальних провадженнях, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї при вчиненні кримінальних правопорушень, незалежно від наявності інших доказів, які доводять чи спростовують вину підозрюваних. Відповідно для найбільш якісного і максимально повного вилучення слідової інформації з місця події для проведення огляду обов'язково мають залучатись фахівці в галузі судової балістики, а в разі призначення відповідних експертиз – для консультацій із метою коректного формулювання завдань і надання необхідних об'єктів для дослідження.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
2. Голоботовський В. І. Сутність та значення визначення ситуаційних обставин пострілу з нарізної вогнепальної зброї при розслідуванні злочинів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. 2(2). С. 13–18.

Федорко Дмитро Євгенович,
ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ АБО НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ

Сучасний стан протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу, вимагає проведення комплексу пов'язаних заходів, а також надання взаємної правової допомоги та координації спільних зусиль оперативних підрозділів з іншими суб'єктами під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності.